

A templomi képek, ikonok elterjedésének a VIII–IX. században komoly ellenzői akadtak Bizáncban (kép prombolás, ikonoklaszisz), de a képek tisztelőinek is újra és egyértelműen meg kellett fogalmazniuk a kép és a képen ábrázolt személy vagy esemény viszonyát. Sorozatunk következő részében erről szólunk.

Guzsik Tamás

(Nyomtatásban még nem jelent meg)

Szkóla megalakítása — III.

Korábbi számainkban a szkóla megalakításának előkészítéséről adtunk közre rövid írást, valamint a szkóla megalakításáról gyermekekből és fiatalokból. A szervezési munka további gyakorlati lépéseihez kívánnak segítséget nyújtani a következők.

4. Szkóla felnőttekből

A szkólaalakításnak e módja ritkább, pedig sok helyen ez lenne a legrealisabb elindulás. Kétségtelenül van hátránya: a felnőtteket családi gondjaik megakadályozzák a rendszeres próbálátogatásban, sőt gyermekek születése miatt hosszú hónapokra kimaradhatnak a szkólatagok. Nehezebb ilyen helyzetben válogatni, nehéz lenne bárki elől becsukni az ajtót. Talán még a botfűlűt is be kell fogadni, legföljebb nem éneklésben vesszük hasznát, hanem például a vetítésben. De van előnye is a felnőtt szkólának. Öntudatosabb, a szolgálatot értelemmel vállaló tagok alkotják a szkólát, akiknek testületében mintegy az egyházközség népe képviseltetik. Tekintélyt ad a felnőttek oltárszolgálatára, s mélyen gyökerezik az egyház hagyományaiban. Sok magyar faluban például 8–10 férfi énekes testülete tartotta fenn a vesperás, a lamentáció hagyományát olyankor is, amikor a pap maga már rég elhagyta volna. A felnőtt szkólában lesz nyilvánvaló, hogy a kórus nem pedagógiai eszköz, hanem a cél a szent zene, mely összegyűjtötte őket.

A felnőtt szkólák alakítását a vezetőnek ismerősei körében kell elkezdni, s aktivizálnia kell az első tagokat továbbiak toborzására. Szerencsés esetben már három-négy énekes is elég a templomi szolgálat megkezdéséhez, s éppen e szolgálat láttán fognak csatlakozni a továbbiak. A felnőtt szkóla egyik legszebb feladata és egyben összetartó ereje a közösen végzett énekes zsolozsma. Ez idővel azután megnyílhat a többi hívő felé is. Néha egy-két énekes már el tudja vezetni hetenkénti rendszerességgel legalább a kompletórium éneklését.

5. Szkóla meglévő csoportokból

Gyakran működik már a templomban valamiféle éneklő társaság, s át lehet őket vezetni a liturgia szolgálatára. Ennek is megvannak persze a nehézségei. Elvileg ugyanis a szkólának a liturgikus énekre kell koncentrálnia, mellyel megfér egy-egy polifon tétel vagy népének, de a teljes vegyesfelvágott ellentétes

a liturgia szellemével. Aligha tud azonosulni egy szkóla a liturgikus énekkel, ha vele felváltva gitáros dalokat énekel. És mégis. A vezetőnek tudnia kell időlegesen kiegyezni a meglévő helyzettel, s okosan, türelmesen, szeretettel és humorérzékkel áthangolni a résztvevőket a nemesebb szolgálatra. A gitárosoknál azt lehetne javasolni, hogy ne a zenei érték, hanem a szöveg felől kezdjük meg a munkát. A közös zsolozsma, a zsoltárok megértése, szép liturgikus szövegek megismerése, egy-egy zenei „telitalát” vágyat ébreszthet a fiatalokban arra, hogy egész lelkesedéssel odaszenteljék magukat a *musica sacrának*.

Ellenkező a nehézség a hagyományos kórusokkal. Ezek ugyan már sok helyt halódnak, a repertoáron tartott művek elfogadható előadására már alig képesek, mégis úgy érzik, hogy a többszólamú motettákhoz, misékhez képest vesztesség, visszaesés a gregorián ének. Itt talán két dolog segít. A többszólamú és gregorián ének jól megválasztott aránya, hiszen nem lehet kétség a kettő összeilleszthetősége felől. És nem is szabad csak a könnyű gregorián dallamokra szorítkozni: egy-egy díszes alleluja vagy offertórium méltó feladat a legjobb kórusnak is. A rendszeresen polifóniát éneklő jó kórusoknak is meg kellene fontolniuk, hogy a Kyrie elé beillesztett introitus, az Agnus után énekelt komunió emeli teljesítményük liturgikus rangját. A másik eszköz itt is a tudatosítás: az egyház ismételten kinyilvánította, hogy a liturgikus szöveget megszólaltató egyszólamú ének teljes értékű, az ünnepélyesség és művészség szempontjából a polifóniánál nem alábbvaló megoldás.

Sokhelyütt, főleg falun nagy hagyománya van az előénekes asszonyok szolgálatának. Lehetne ezeket is lassanként a liturgikus éneklés egyes fajtáira megtanítani, s ezzel átmenteni a II. Vatikáni Zsinat utáni korszakba szép, tiszteletreméltó többlet-buzgalmukat. Ilyenkor sem szabad hirtelenül és mértéktelenül belenyúlni megszokott énekgyakorlatukba. Folytassák azt, amit eddig tettek, de mellette kapjanak mind több és több szerepet az új liturgikus énekformákban is (temetési előéneklés, mise-zsoltározás, stb.). Akár nem is kell a kántornak vagy papnak egészen elfoglalni az ő munkaterületüket. Dolgozzanak szépen magukban, saját vezetőjük irányításával, ám legyen a próbáknak olyan negyed- vagy félórása, melyen a kántor az új feladatok ellátására tanítja őket. Ugyanígy fel lehetne karolni az egyes helyeken még meglévő nyilvános férfitársulatok, férfi előénekesek liturgikus szolgálatát.

Helyes lenne, ha az ún. kisközösségek is az egész közösség, a nyilvános egyházi élet javára kamatoztatnák buzgóságukat. Elvállalhatnák például bizonyos időkre, napokra az előénekes szolgálatot. Saját közösségi életüknek is hasznára válnék, ha az egyházi éneken keresztül az értelmes szeretet hangjait tanulgatják, s az egyház énekkincsét magukévá téve elkerülik az egyházi de-kulturálódás és perifériára szorulás veszélyeit.

Az OHB liturgiai-zenei csoportjának értesítőjéből (1988)

6. Hány tagú legyen a szkóla?

Mernénk mondani, hogy minél több. Ámde egy tényleges misén van maximális létszám. Ha annál több az előénekes, már inkább nagy énekkarként működik. Egy misén általában nem kell több, mint 2–10 előénekes (gyermekből persze több). Mi legyen hát?

A nagy létszámú szkólában sincs ennél több olyan tag, aki előénekesi szolgálatra alkalmas. A többiek is megtanulhatnak egy-egy darabot, illetve a nép legjobban képzett részét fogják alkotni (a szkólában ülve). A szkóla csak akkor végzi megfelelően liturgikus szolgálatát, ha szinte egyetlen vasárnap sem marad ki. Minthogy ezt nem mindenki tudja vállalni, elképzelhető, hogy a nagyobb létszámú szkóla beosztás szerinti váltakozással vállalja a hetenkénti misét. Vagy ha többen vannak, akár több misét is el lehet látni előénekesekkel, feltéve, hogy mindegyikre jut legalább egy vezetésre képes egyéniség.

7. A szkóla vezetője

Természetesen a kántor vagy pap is szóba jöhet a szkóla vezetőjeként. De nagy segítség számukra, ha találunk olyan világit, aki megfelelő szakértelemmel vállalni tudja a szkóla vezetését. Az orgonista-kántornak is, a papnak is sokféle más dolga van a liturgiában, amelyet nem oszthat meg másokkal. A jó együttműködés a szentélyben tevékenykedő pap, a kóruspadok előtt álló szkóla-vezető és az orgonánál ülő kántor között az igazi musica sacra biztosítéka. Természetesen a szkóla vezetője nem szükségszerűen azonos az egyes szolgálatokat irányító főkorátorral. Az igazán jól működő egyházzenei életben a szkóla általános vezetését végző szakember megtalálja azokat a munkatársakat, akikre rábízhatja egy-egy mise vagy zsolozsmahóra elkormányzását. A szertartáskönyvek tanúsága szerint a magyar középkorban már 9–10 éves gyermekek is képesek voltak erre.

8. A „külsőségek”

A szkóla ugyanolyan megkülönböztetett liturgikus szolgálatot lát el, mint az asszisztencia, vagy akár maga a pap. A liturgikus rendelkezések hangsúlyozzák az énekesek e meghatározott szerepét, s ezt fejezik ki azok a külső jegyek is, melyek a szkóla testületi egybetartozását szolgálják. Ilyen mindenekelőtt a szkóla elhelyezése. A szertartás alatt kijelölt, jól elrendezett, praktikus, ugyanakkor a szemnek is megnyugtató ülésrendet kell kialakítani. Példamutató az angol templomok stallum-rendszere tágas, kényelmes ülőhelyeivel, kottatartóival, könyvtárolóival, lámpásaival.

Az énekesek rendezett, egyöntetű mozgásában, ki- és bevonulásában, továbbá liturgikus ruházatában is kifejeződik felelősségteljes, az egyház által megbecsült szerepük. Ennek megfelelően az egyház saját szentelményszerű áldásban részesítette őket, amelyet a XX. századi szkólák is felújítottak.